

KERTINĖ PARAŠTĖ

Knyga apie lenkų likimą ir paskutinius jotvingius

Lenkijoje uždraustas „Solidarumo“ sąjūdis kasmet tebeskiria kultūrinės premijas. Viena tokių premijų atiteko Jaroslaw Marek Rymkiewicz už pogrindį išleista jo knyga *Lenkų pokalbiai 1983-čiais metais*. Už savo nepriklausomą politinę veiklą autorius buvo pašalintas iš Lenkijos Mokslų akademijos.

Knygos pavadinimas nurodo į ypatingą akimirka Lenkijos istorijoje, praėjus pusantrų metų po apsiausties stovio paskelbimo ir vienam mėnesiui po popiežiaus apsilankymo savo tėvynėje. Jono Pauliaus II-jo aukojamos Mišios sutraukė šimtus tūkstančių lenkų, kurie tuomi pademonstravo savo paramą „Solidarumo“ idealams ir savo tikėjimą Lenkijos prisikėlimu.

Nagrinėdamas tą ypatingą lenkų kolektyvinės sąmonės pasireiškimą, autorius palygina savo tautiečių likimą su trijų kitų istorijos nusiaubtu tautų: su Vokiečių ordino išnaikintais jotvingiais; su šiose žemėse gyvenusiais ir nacių išnaikintais žydais; ir su šiandien priespaudoje „vegetuojančiais“ lietuviais. Jis klausia, ar Lenkija išliks, ar lenkų tauta bus palaipsniui nugramzdinta ir užmaršti? Ir jis mėgina save įsivaizduoti kaip paskutinį jotvingį, kuris staiga supranta, kad jis vienui vienas, kad niekas daugiau su juo nebekalbės jo genties kalba.

Šis „paskutinio jotvingio“ motyvas užgauna ypatingą stygą Vidurio-Rytų Europos tautų vaizduotėje. Taip Justinas Marcinkevičius rašo apie tarp dviejų upės krantų stovintį paskutinį prūsą, ir apie Simono Daukanto herojišką užmojų įrodyti, kad Lietuva tebėra. Čekų rašytojas Milan Kundera pasakoja, kaip jis susivokė, kad jo tauta gali pranykti. O filmo „Vengrai“ veikėjai sapnuoja apie mišką, kuriame jie susitinka su „paskutiniuoju vengru“.

Lenkų pokalbių autorius rašo, kad popiežiui lankantis Lenkijoje, ši „politiskai bejėgė“ tauta suprato, kad ji turi „dvasiškai atgimti“, nes nuo jos priklausė šalies ateitis. Kova už nepriklausomybę įgavo masinio atsivertimo ir religinio entuziazmo pobūdį. Tai stebėtinai autoriui, kuris abejoja Dievo buvimu, iškylo du prieštaringi klausimai: kaip įmanoma būti tikinčiuoju,

jei esi susipažinęs su moderniaja religijos kritika? Ir – kaip įmanoma netikėti į Dievą, jei lenkų dabartinėje padėtyje antgamtinis įsikūsimas į istoriją yra vienintelis vilties šaltinis? Autoriaus intelektualinis principingumas reikalauja, kad jis abejotų; bet apsuptas savo tautiečių, kurie nenori abejonės, jis jaučia pareigą dalintis jų viltimis ir jas išreikšti – jis geidžia, kad Dievas egzistuotų, nori tikėti katalikybės doktrina, kurią jis priima bent kaip poetinį simbolį, kaip gyvųjų ir mirusiųjų bendravimo idėją.

Savo vidinius prieštaravimus Rymkiewicz mėgina suderinti, sakydamas, „Jei Dievas yra“. Jis gerai žino, kad jo požiūris labai skirtingas nuo Adomo Micekvičiaus, kuris taip pat rašė Lenkijos agonijos laikais. Micekvičiui Dievas ir Šėtonas, Gėris ir Blogis buvo neabejotinos tikrovės; *Lenkų pokalbių* autoriui jie tikrai simboliai, abstrakčios sąvokos.

Panašiai yra ir su knygos forma. Rymkiewicz sako, kad jis norėjo parašyti epinę poemą, savo „Poną Tada“, apie tai, kaip lenkų dvasia paveikė 40 komunistinės valdžios metų. Bet šiandien, pasak jo, niekas neberašo epinių poemų ir mažai kas besidomi net ir grožine proza. Todėl jis pasirinko intelektualinio dienoraščio ir poleminių dialogų formą. Savo idėjoms reikšti jis sukūrė veikėją vardu Pan Mareczek, kuris diskutuoja įvairias aktualias lenkų gyvenimo problemas. Viename tokių pokalbių ilgai užsienyje gyvenanti lenkė „Ponia Varle“ (Pani Zabka) pareiškia ponui Mareczekui: „Atvirai kalbant, jūsų likimas niekam nerūpi. Jūs esate vidutiniu dydžio tauta, dėl kurios niekas nepasiekė pasaulinio karo“. I tuos žodžius, išreiškiančius pasaulio viešą nuomonę, ponas Mareczekas atsako: „Mes nesugebame gaminti automatinų skalbimo mašinų ir magnetofonų, bet mes kuriam dvasines vertybes“.

Taip *Lenkų pokalbių* autorius išreiškia įtampą tarp širdies ir proto, idealizmo ir realizmo, kuri būdinga daugeliui lenkų intelektualų. Jų svajonė, kad dvasia yra nepaprastai galinga ir sugebės pakeisti niūrią tikrovę, knygoje virsta Lenkijos likimo metafora.

jp

Kazio Almeno „Lietingos dienos Palangoje“

ANTANAS KLIMAS

Kazys Almenas. *Lietingos dienos Palangoje*. Detektyvinis romanas. Chicago: Ateities Literatūros Fondas, 1988. Literatūros serija Nr. 36. Detektyvinių romanų serija Nr. 2. 200 psl. Kaina – 10 dol. Gaunama pas leidėjus (Ateities Literatūros Fondas, 7215 South Sacramento Avenue, Chicagop, IL 60629), pas platintojus ir „Drauge“.

Kai mes augome Lietuvoje, beveik visi mėgdavome pasipūkuoti savo „žiniomis“ apie Šerloką Holmsą ir tą nepaprastai paslaptinę Skotlandjardą. Taip mes juos – savo gimnazistikoje vaizduotėje – vadinome, nes retai kur Lietuvos gimnazijose buvo dėstoma anglų kalba, ir mes neturėjome jokio supratimo, kaip iš tikrųjų tie garsieji vardai rašomi angliškai. Buvo tuomet ir vienas kitas detektyvinis-kriminalinis romanas lietuvių kalba, daugiausia versti iš anglų bei prancūzų kalbos, bet jų buvo labai nedaug. Per tuos trumpus 22 pilnos nepriklausomybės metus mes dar nespėjome savo detektyvinio romano „pasigaminti“. Gal vienintelis tokios rūšies (= lengvo pasiskaitymo, atsipūtimo, poilsio...) literatūros gamintojas buvo Justas Pilyponis su savo nuotykių romanais *Kaukolė žalsvame čemodane*, *123 oro eskadrilė*, *Raudonosios komisarės meilė* ir pan. Šiuos Pilyponio romanus, kurių nebuvo nei mokyklinėse, nei viešosiose bibliotekose, mes – tų laikų gimnazistai – skolinavomės iš vad. spaudos kiosku, iš vienas kito, skaitydavome juos, slėpdamiesi nuo tėvų ir mokytojų, kadangi anie, atrodo, galvodavo, kad tokie nerimti romanai gali mus „ištvirkinti“.

Ir pokario Lietuvoje, kiek mums čia žinoma, tokios lengvo pasiskaitymo literatūros suaugusiems kaip ir nebuvo. O ir Vakaruose pasaulyje atsiradusiems mūsų rašytojams, kankinamiems prarastojo rojaus nostalgijos, rūpėjo kurti tik labai rimtą literatūrą. Teisybė, vienas kitas iš šių mūsų rašytojų ir savo rimtuose veikaluose kartais švystelėdavo vienu kitu lengvesnio tipo epizodu, bet tai sukurti lengvesnio žanro literatūrai buvo per mažą. Taip ir nesulaukėme savos lengvesnės, bet įdomios žanro literatūros. Ir tik dabar rašytojas Kazys Almenas ėmėsi rimto darbo tokia literatūra kurti.

Geriausia – be jokių abejonių – yra anglų lengvesnio žanro detektyvinė, kriminalinė literatūra. Užtenka tik paminėti tokius visame pasaulyje žinomus autorius (autore) kaip Agatha Christie, Dorothy Sayers, P.D. James, Josephine Bell, E.X. Ferrars, Sara Woods, John Creasy ir

t.t. ir t.t. Tarp kitko, gal įdomu bus pastebėti tai, kad iš čia mano išvardintų (o jų yra kelios dešimtys!) plačiai skaitomų anglų autorių pirmosios šešios yra moterys... Šios anglų rašytojos, ir rašytojai, per daugelį metų, per kelias generacijas, yra sukūrę išstisus tokių romanų tipus: tai nužudymas, tai pagrobimas, tai didelės vagystės, kurie paprastai vyksta arba pačiame didžiajame Londone, ar jo priemiesčiuose, ar kurioje kitoje įdomioje Anglijos, Skotijos bei Valijos dalyje. Su viena kita išimtimi šie romanai yra apie 180-200 puslapių dydžio; kitaip sakant, vieno ilgesnio vakaro maloniam pasiskaitymui.

Po šios – tegu mielasis skaitytojas man atleisčia – gana ilgos įžangos eisime prie mūsų romano, *Lietingos dienos Palangoje*. Tai jau antrasis Kazio Almeno šio žanro romanas: pirmasis buvo *Sauja skatiku*, bet apie pastarąjį mes čia nekalbėsime.

Žiūrint iš formalaus taško, šis antrasis Almeno detektyvinis romanas yra sukonstruotas pagal klasiškas tokių (ypač anglų) romano tradicijas: 200 puslapių, yra jame nužudymas, yra keli labai „tinkami“ įtariamieji, yra įvairių neaiškių aplinkybių. Pats nužudymas įvyksta užrakintame kambaryje. Beveik visi įtariamieji, atrodo, turi asmeniškų motyvų tą pilietį nužudyti; jie beveik visi turi progos tai padaryti. Aišku, visi įtariamieji galėjo lengvai pasinaudoti ir nužudymo priemone – peiliu. Taigi čia turime klasišką padėtį: visi įtariamieji turi tuos tris tokiems romanams labai charakteringus dalykus: a) motyvą, b) progą, c) priemonę (priemonės nusikaltimui įvykdyti).

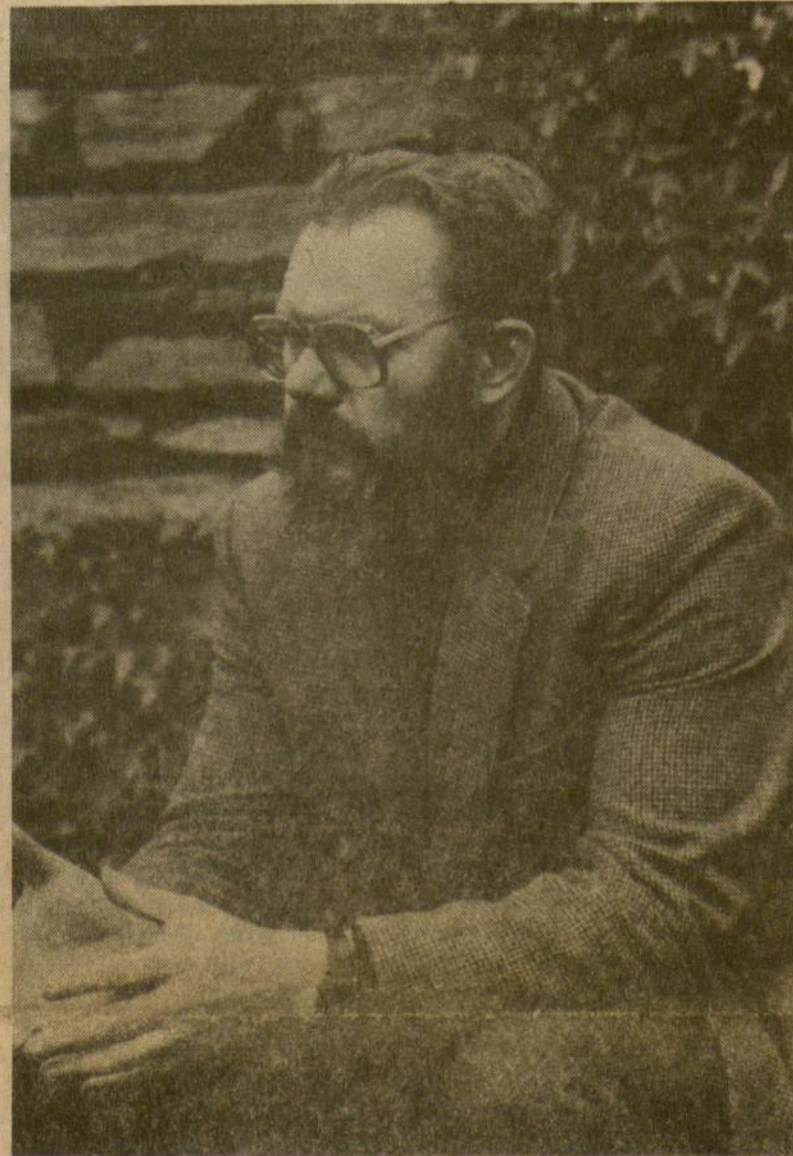
Reikia pripažinti autoriaus išradimą: beveik ligi knygos pabaigos – normaliai skaitant ir per daug nesigilinant į smulkmenas – skaitytojas gali tik spėlioti, kas iš tikrųjų nusikaltimą (t.y., nužudymą) įvykdė. Tai jau geroji romano ypatybė, nes kitaip, jeigu tuojau galima atspėti kaltąjį/kaltąją, pasidaro nebeįdomu skaityti.

(Kai kada ir trumpoje recenzijoje duodama turinio santrauka, bet čia mes nuo to susilaikysime: tegu skaitytojai knygą patys nusiperka, perskaito – bus įdomiau).

Kaip jau anksčiau minėjome, šio lietuviško detektyvinio romano struktūra yra klasiška. O visgi, kai skaitai šį romaną, susidaro įspūdis, kad jis yra šiek tiek nuobodokas... Gal aš čia klystu, gal savo pasąmonėje aš jį lyginu su anais meistriškais anglų romanais, aš iš tikrųjų pats nežinau, kaip tai konkrečiai paaiškinti. Gal pasakykime dar paprasčiau: šiam romanui kažko trūksta... Aš tik asmeniškai spėčiau, kad jam gal trūksta:

a) Gyvesnio veiksmo. Visas šio romano veiksmas, bent man taip jaučiasi, yra lyg dirbtinai sukonstruotas, lyg nerealus...

b) Paties svarbiausio veikėjo, Kauno milicijos leitenanto Donato Vėbros, charakteris neįdomus, statiškas, gal net biurokratiškas. Man atrodo, kad tokių padorių jaunų milicijos leitenantų Lietuvoje tikrai yra, bet jis „veikia“ lyg koks medinukas...

Kazys Almenas

c) Ir beveik visi kiti veikėjai romane stumdosi kaip leisygės lėlės. Tik Palangos milicijos kapitonas Didžiulis ir kriminalinės milicijos valdininkas Kaman-tauskas yra tikrai patys įdomiausi veikėjai. Miela apie jų „nuotykius“ skaityti. Gana įdomus yra ir tik retkarčiais pasirodąs pagalbinis veikėjas „Ripka“ Saulaitis, Palangos „vaizbūnas“, kitaip sakant, juodosios rinkos pirklys – pasiuntinys.

d) Gal prie nuobodumo jausmo kiek prisideda ir pati nusikaltimo bei sekimo vietovė – Palanga. Pati vieta paprastai labai daug reikšmės neturėtų turėti, bet man, sakysime, atrodo, kad senasis Vilnius su savo senamiesčio paslaptimis, su plačiais priemiesčiais, naujaisiais rajonais, senu universitetu – būtų buvęs daug daug įdomesnė vieta...

Almeno kalba yra neblogo. Čia paminėsiu tik kelias smulkme-

nas. Porą kartų (pp. 31 ir 34) jis vartoja žodį 'tadaise'. Tai jau, bent mano galva, yra paties autoriaus išradimas. Žinoma, yra 'kadaise', bet 'tadaise', man rodos, nevartojamas. Jo nėra ir *Dabartinės lietuvių kalbos žodyne* (1972). Autorius p. 48 rašo: „aštuoneriems piliečiams“ (= „aštuoniems piliečiams“). „aštuoneri“ vartotinas tik su daugiskaitiniais daiktavardžiais, tokiais kaip „vartai, kelnės, durys, metai“... P. 58 randame: „Šitai merginą jau labiau imponavo“.

Netaisyklingai pavartotas linksnis: 'imponuoti' valdo naudinin-

ka: „Šitai merginoms jau labiau imponavo“. Bet visa tai – mažmožiai.

Daug daugiau rasime knygoje paliktų aiškių korektorių nepastebėtų spausdintų klaidų: jų yra keliasdešimt. Čia mes paminėsime tik kelias: viso (= visos), p. 57; talkas (= kaltas),

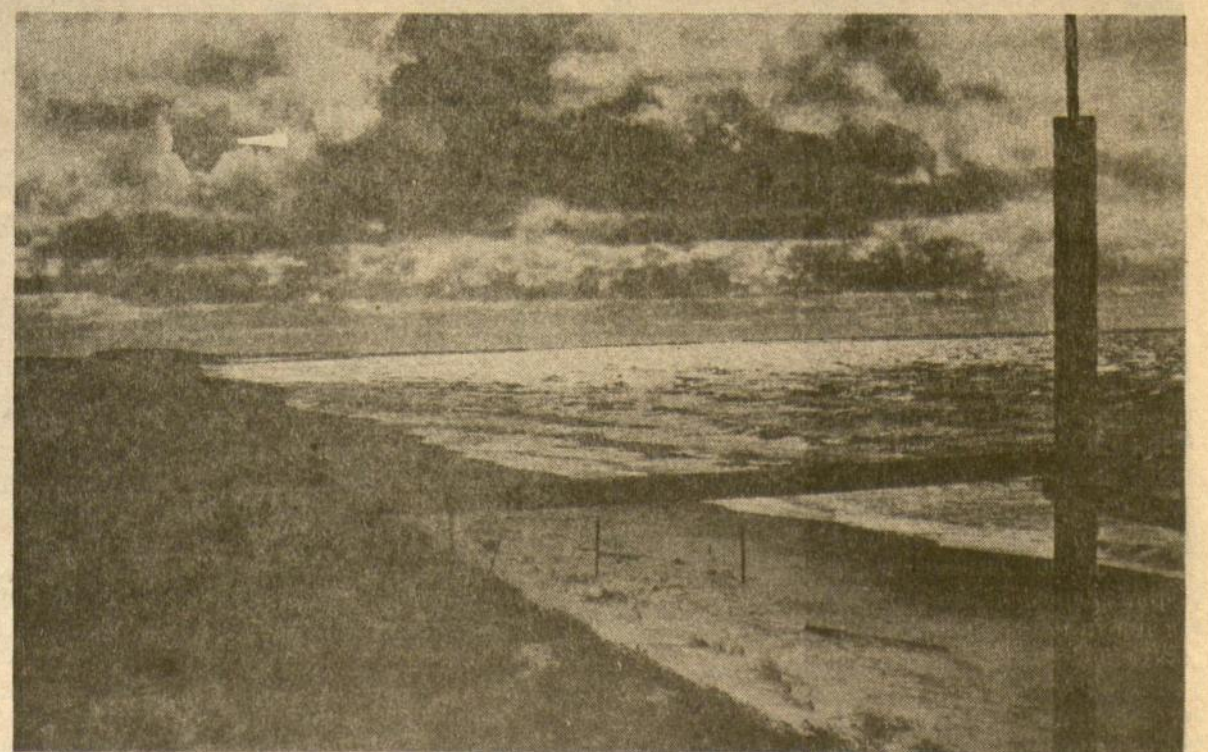
p. 68; pažymių (= požymių), p. 72; kairiosios (= kairiosios), p. 89, ir t.t., ir t.t.

Yra likę keli neišlyginti rašybos „įvairumai“: p. 33 rašoma 'jieškoti', o p. 37: 'ieškoti... ieško... Lietuvoje, nors buvo norima pakeisti, visgi dabar rašoma tik 'ieškoti' (nors visi lietuviavariai 'jieškoti').

Nežinia, kas tikrino šio romano skyrybą. Tai jau yra katastrofiška! Ypač čia nemėgstami kableliai! Teisybė, dabar lietuvių bendrinės rašomosios kalbos skyryba yra šiek tiek supaprastinta, kai kur net leidžiama, kaip ir anglų kalboje, autoriui kai kas pasirinkti. Tačiau vis dėlto tam tikri principai yra. Sakysime, viena iš pagrindinių lietuvių bendrinės rašomosios kalbos kablelio „pareigų“ yra visuomet, be jokių išimčių, skirti šalutinį sakinį nuo pagrindinio sakinio. Čia jau tegu niekas nesiteisina, kad, girdi, esąs analfabetas skyrybos srityje. Reikia tada pasamdyti žmogų, kuris tai supranta: te jis/ji surašo kablelius! Skyrybos klaidų rasime čia beveik kiekviename puslapyje. Mes čia nurodysime tik kelias tipišką kablelio išleidimo klaidas. P. 23: „...ir dabar svarstė ar verta į jį reaguoti“. Ir kiek žemiau tame pačiame puslapyje: „Priklauso gal nuo to ar klausit prieš pietus ar po...“ Čia prieš „ar“ būtina reikia kablelių, nes čia „ar“ yra tikrasis jungtukas, pradėdas šalutinį sakinį. P. 37: „Pats nežinojo aiškiai ko ieško“. Aišku, turi būti: „Pats nežinojo aiškiai, ko ieško“. Kaip jau minėjau anksčiau, yra daugybė tokių skyrybos klaidų.

O vis dėlto, nežiūrint viso to, kas čia buvo pasakyta, reikia ir autorių, ir leidėjus pasveikinti, kad jie šią knygą gražiai išleido. Gal tai tik pati pradžia naujo žanro mūsų raštijoje. Dieve, duok!

Pagaliau reikėtų gal pridėti, kad čia mes gal be reikalo ir net nelabai tinkamai lyg ir palyginome šį vieną iš pirmųjų mūsų detektyvinių romanų su jau kelių kartų anglų rašytojų tradiciniu detektyviniu romanu. Bet mes ir neturime su kuo palyginti. Gal tik po daugelio metų, po kelių generacijų tokių romanų rašytojų galėsime juos savo tarpe palyginti. Kaip ten bebūtų, Kazys Almenas visuomet bus pirmųjų tarpe!

Prie jūros. 1984.

Nuotrauka Aleksandro Šiekstelės (Vilnius, Lietuva) iš septynioliktosios metinės Lietuvių fotografijos parodos, vykusios 1988 m. spalio mėn. 21-30 d. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagėje.

Šiame numeryje:

Paskutiniai jotvingiai • Kazio Almeno detektyvinis romanas • Antram kaimui ketvirtis šimtmečio • Kazio Bradūno rečitalio laukiant • A. a. Antaną Naką prisimenant • Aleksandro Radžiaus eilėraščiai • Rasos Arbaitės paroda • Booker premija • Atidaroma Alfonso Dargio paroda • Naujos knygos • Lietuviai Metropolitan operoje • Kultūrinė kronika

Sunku patikėti: jau ketvirtis šimtmečio!

Pokalbis su Antro kaimo prievaizda Algirdu Titum Antanaičiu

— Šiais metais Antras kaimas švenčia 25 metų sukaktį nuo savo įsisteigimo ir Padėkos dienos savaitgalio metu stato ypatingą sukaktuvinį spektaklį. Sveikindami visus antrakaimiečius jų sidabrinio jubiliejaus proga, pokalbį su prievaizda norėtume pradėti klausimu: su kokiais jausmais pasitinkate šią sukaktį? Pasididžiavimu, nostalgija, nuovargiu, ar nuėjutimu, kad dar neišsemti nei visi antrakaimiečių talentai, nei jų entuziazmas ir kad ateitis daug žada?

— Iš tikrųjų į pirmąjį klausimą Jūs jau didele dalimi atsakote daugialypiū antruojū. Kalbant vien apie sukaktuvinį spektaklį, nuo dabar iki pat jo pastatymo iš visų Jūsų išvardintų elementų dominuojantis jausmas visiems bus nuovargis... Per paskutines savaites iki vėluomos repetuojame po porą kartų ar daugiau, o be to kiekvienas turime ir kitokių įsipareigojimų surištų su plakatais, garsinimais, skaidrėmis, garso juostomis ir kitais darbais, jau nei nekaltant apie asmeninius, šeimyninius ar profesinius reikalus, kurie dėl mūsų pastatymo irgi nesumažėja... Visus kitus jausmus dabar dažnai išstumia nuolatinės frustracijos, kad dalykai neina taip, kaip suplanuota, kad ir vėl reikia eiti į visokius kompromisus su savim ir dėl to nuolat erzintis ir jaudintis...

— Antras kaimas per 25 metus ne vien linksmino čikagiečių kasmetiniais spektakliais, o kitas lietuvių kolonijas — gastrolėmis, bet taip pat Poezijos dienoje Chicagoje, literatūrinėse vakaronėse, minėjimuose yra ne kartą deklamavę, dramatiškai skaitymu perteikę mūsų poetų, prozininkų, dramaturgų kūrybą. Kaip žiūrite į šią savo darbo sritį?

— Sunku patikėti, kad jau ketvirtis šimtmečio... Per tą laiką Antras kaimas suvaidino 23 skirtingas pilno ilgio programas, surengė daugiau kaip šimtą pastatymų Chicagoje ir daugiau negu pusšimtį gastrolėse. (Beje, sidabrinio jubiliejaus programa bus kartu ir dvidešimtoji mano sudaryta ir paruošta.) Pasirodymų įvairiuose renginiuose, pokyliuose, vakaronėse, mokyklose, radijo ir televizijos valandėse būtų galima mažiausiai kitą tiek priskaičiuoti. Dažniau-

Antro kaimo dvidešimtmečio jubiliejinės programos (1984 metais) antrosios dalies atidaromasis škiecas „Anekdotas“. Prie stalo sėdi: Jūratė Jakštytė, Ramunė Vitkienė, Elvyra Shannon, Vida Gilvydienė, Indrė Toliušytė, Eglė Juodvalkė ir Arvydas Vaitkus. Už jų stovi: Eugenijus Butėnas,

Jonas Žukauskas, Genutis Procuta ir Marytė Utz. Sidabrinio jubiliejaus programa stoma šeštadienį, lapkričio 26 dieną, ir sekmadienį, lapkričio 27 dieną, Jaunimo centre, Chicagoje.

Nuotrauka Jono Tamulaičio

siai (įskaitant ir pilną vieno vakaro programą šių metų Poezijos dienoje) viskas rišosi su humoru, bet buvo ir nehumoristinio „deklamavimo ar dramatinio skaitymo“, kurį aš pats mėgstu ne kiek mažiau. (Dėl to gi Sophie Barcus radijo programose paruošiau per šimtą literatūrinių valandėlių „Autoriai ir knygos“, kuriose antrakaimiečiai irgi dažnai dalyvaudavo.) Dalis antrakaimiečių „rimtesnio“ literatūrinio skaitymo nemėgsta ir visada bando nuo jo išsisukti...

— Žvelgiant į praeitį, kokie ryškiausi prisiminimai ar epizodai iškyla kolektyvinėje atmintyje? Kokius savo darbo aspektus ir kokių sceninius pasirodymus patys pripažintumėte kaip savo didžiausius laimėjimus? Kokie yra buvę kolektyvo narių maloniausi pergyvenimai? Ar yra buvę momentų, kuriuos ne taip smagu prisiminti? Krizių, iš kurių laimingai išsikopstėte?

— Kalbėdamas tik už save pasakyčiau, kad (chronologine, ne kokybine tvarka) iš mano statytų programų geriausiai pavykusios buvo: 1972-ųjų (su Kryžiažodžiu, Palikimu, Raudonkepuraite, Paskutiniu posėdžiu ar Kelyje į pažadėtąją žemę), o

tada — 1982-ųjų (prasidėjusi su Hamleto monologu, perskelta su Vytautės Žilinskaitės *Lagaminu* ir su Lenkiškėmis kronikomis apie galą), ar 1985-tųjų (su „Tamošium Bekeperiu“ ir ilgais „Tėvų ir vaikų“, bei „Istatymo sargyboje“ ciklais). Daug įdomių aspektų visada randu ir kiekvienoje iš jubiliejinų dešimtmečio ir dvidešimtmečio programų, kurios nukentėdavo dėl bendrų repeticijų stokos, nes su iš tolimesnių vietų atvažiuojančiais vaidintojais turėdavo pakakti vienos penktadienio vakaro repeticijos, visada nusitęsusių iki paryčią... Antra vertus, nė vienos jų nesu ištaisęs matęs iš salės paties vaidinimo metu... Man labiau patinka programos sudarinėti ar jas rašyti. Tada ir tie veikėjai, ir tos situacijos atrodo daug juokingiau. Dažnai pats vienas balsu kvatuojuos, matydamas tuos veikėjus antrakaimiečių veidais. Vaikštai po kambarį nebegalėdamas nusėdėti, paveiktas „smogiamosios linijos“ arba nesitikejamos muzikinės frazės intermedijoje... Yra gana skaidrių momentų ir repeticijose, kada staiga viskas pradeda „klijuotis“, kada vaidintojai staiga prabyla pakankamai autentiškai vaidinamų charakterių balsais ar žodžiais, bet tie momentai būna retesni, visada

užgojami įkyriai alinančios rutinos, besijaudinimo dėl laiko stokos... dėl nepasirodančių ar vėluojančių vaidintojų... Kada matai ar jauti, jog tavo žodis jų nepasiekia ar nesukelia norimos reakcijos, bet turi viską priimti diplomatiškai, praeiti „nenu-girdės“ ar „nepastebėjęs“.

Iš tikrųjų šis klausimas daugiau ir tikėtų paskiriems kolektyvo nariams. Labai skirtingų jų atsakymų rastume mūsų knygoje, kurią bandėme išleisti irgi 25 metų jubiliejaus proga... Bet ji teišėis tik po poros mėnesių... Apie krizes ir mažiau prisimintinius momentus šiandien netikėtų šnekėti, bet manau, neabejojate, kad ir jų per ketvirtį šimtmečio atsirado... Kaip ir kiekvienoje, kad ir geriausioje šeimoje...

— Užsiminėte knyga, kurią sukakčiai pažymėti buvotė sumanę išleisti. Gal galėt smulkiau apie jos pobūdį, jos redagavimo darbą, jos bendradarbius čia papasakoti? Kur bus galima ją išigyti?

— Tokią knygą jau seniai savo bičiulių esame raginami išleisti. Jos turinio didžiausią dalį sudarys mūsų vaidinti tekstai, kurių po keletą buvo atrinkta iš kiekvienos programos. O paskui — ištraukos iš recenzijų, o taip pat

plakatu, programų ir pačių vaidinimų nuotraukos, straipsniai ir apybraižos (Broniaus Vaškėlio, Mykolo Drungos, Kazio Almeno) apie Antro kaimo atsiradimą, jo kryptis ir vietą mūsų humoristinio teatro kontekste... Tai bus gana stambi knyga, didesnio formato, 500-600 puslapių, ir vadinsis *Veidai ir tekstai*. Leidžia Amerikos lietuvių bibliotekos leidykla, jau davusi Broniaus Kviklio Lietuvos bažnyčias ir nemažai kitų pavyzdžiai meniškai apipavidalintų knygų. Jie knyga ir platins. Dabartiniu metu daugiau nei pusė teksto jau yra surinkta ir laužoma. Aš pats prie šios knygos ruošos jau praleidau beveik visus metus. Sukaktuvinio spektaklio programose žadam įdėti lankstinukus, raginančius tą knygą iš anksto užsisakyti, idant tiksliau žinotumėm, kiek jos spausdinti.

— Apibūdinkite tą jubiliejinę programą, kurią ateinančių savaitę matysime.

— Tos programos idėją irgi jau nešiojuos ne vienerius metus, prie jos rašymo prisidėti kalbindamas savo pažįstamus rašytojus. Rimtesnės pagalbos nesulaukdamas, susidariau ją pats, panaudodamas daug jau parašytos medžiagos. Turinį sudaro vieno dypuko gyvenimas nuo pat Vokietijos sienos peržengimo, pokarinio stovyklinio laikotarpio iki įsikūrimo pastovaus apsigyvenimo kraštuose ar net ir rytojaus dienų... Naudojau Pulgio Andriūšio, Viliaus Bražviliaus, Mariaus Katiliškio, Antano Škėmos, Albino Valentino feljetonus, o taip pat ir naują medžiagą, parašytą Kazio Almeno, Kazimiero Barėno, Antano Gustaičio ir kitų... Pagal tai padarytos ir muzikinės intermedijos bei skaidrės, kur irgi chronologiškai atsispindi apšnekamas laikotarpis, tik mūsų vyresniesiems tiesiogiai nepažįstamas... Šion tematikon rikiuojasi ir paskutinosios programos dalies škiecai, nors jie jau anksčiau vaidinti ir parinkti maždaug čia populiariu „Best of Antras Kaimas“ būdu...

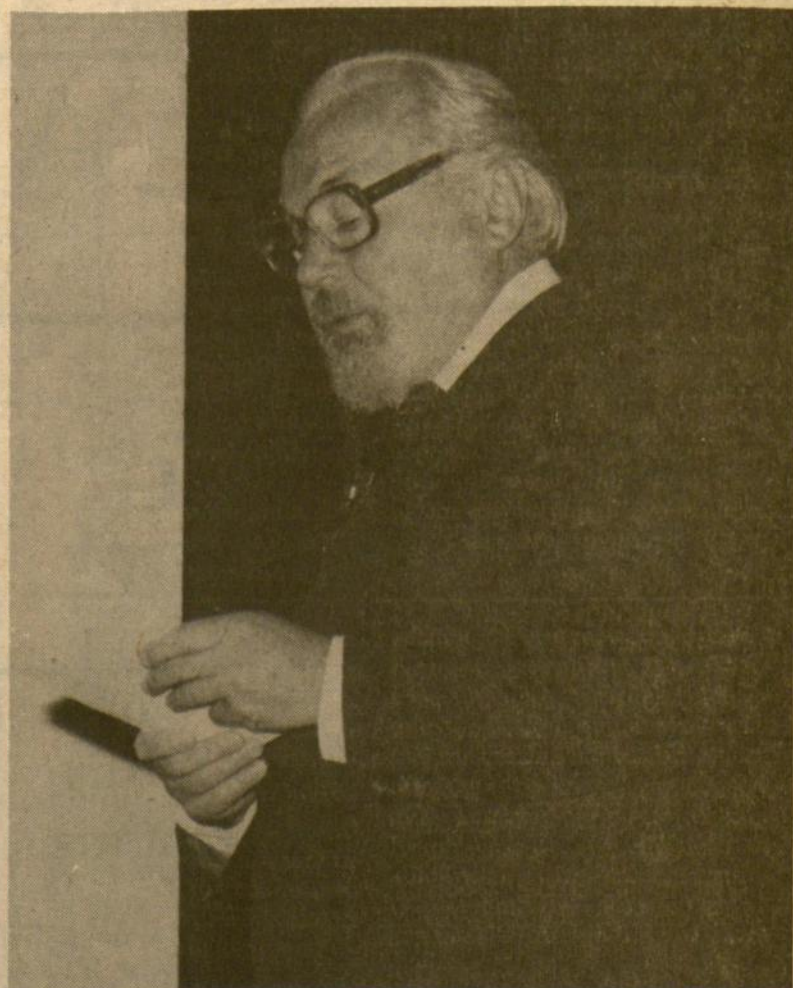
— Kas vaidins šiuose jubiliejinuose spektakliuose? Iš kurių aktorių susideda dabartinis Antras kaimas?

— Dabartinę sudėtį sudaro visi pereinę turį programoje vaidinusiųjų (Eugenijus Butėnas, Vida Gilvydienė, Romas Stakauskas, Indrė Toliušytė, Edvardas Tuskenis, Alida Vitaitė), o taip pat ir Jūratė-Landfield, sugrįžusi po maždaug pusmečio atostogų. Jubiliejinėje programoje dar dalyvauja veiki vis Chicago ir apylinkių senieji antrakaimiečiai (Juozas Aleksišius, Juozas Kapačinskas, Dana Mikuzienė, Jurgis Riškus, Marytė Utz, Arvydas Vaitkus, Rimas Vėžys, Jonas Žukauskas), kaip ir veteranai iš tolimesnių vietovių: Kazys Almenas ir Nerija Linkevičiūtė-Kasparienė iš Washingtono, Vaigalė Kavaliūnaitė-Duers iš Floridos, Ramunė Vitkienė ir Nijolė Sparkytė-Dakota iš Los Angeles ir Romas Ankaitis iš San Francisco. Taip kad sudėtis didesnė, negu bet kada Antro kaimo istorijoje, įskaitant ir dešimtmečio ar dvidešimtmečio sukaktuvinius pasirodymus. Būtina paminėti, kad šviesas ir garsus tvarkys irgi veteranas, šios srities specialistas Jonas Kaunas, talkinamas mūsų dailininko Vinco Luko, kurio išpūdingus plakatus, manau, jau matėte.

Įkvėpimo vaidinti šį kartą jiems duoda ir tas faktas, kad teks vaiduoti savo tėvus ir senelius ir tokiu būdu, taip sakt, pasišaipyti iš pačių svarbiausių autoritetų...

— Kokie Antro kaimo planai ateičiai — artimais ir tolimais? Gal jau kvietė į Lietuvą?

— Apie ateities planus nenorėčiau kalbėti ne vien dėl to, kad šis pašnekesys jau ir taip per daug iš-

Kazys Bradūnas

Nuotrauka Jono Kuprio

Kazio Bradūno eilėraščių rinkinys „Krikšto vanduo Joninių naktį“ (Ateities literatūros fondas, 1987) buvo premijuotas Lietuvių rašytojų draugijos 1987 metų literatūros premija. Premija buvo poetui įteikta praėjusį sekmadienį, lapkričio 13 dieną, per Lietuvių fondo pokylį Chicagoje.

Kazio Bradūno paskaita ir rečitalis Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje

Lapkričio 25 dieną, penktadienį, 7:30 v.v. Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje poetas Kazys Bradūnas skaitys paskaitą „Egzilinės literatūros keliai ir aspektai.“ Vienas pagrindinių paskaitos uždavinių bus emigracinės literatūros apibūdinimas.

Diktatūrų ir okupacijų savar-tose beveik kiekviena rašinga tauta turėjo ir turi savo išsiviską literatūrą. Brangindami minties ir išraiškos laisvę, rašytojai būna priversti palikti tėvynę arba pačių tironų yra iš gimtinių tremiami. Pavyzdžiui yra kupina pasaulio literatūros istorija nuo antikos iki šių dienų.

Lietuvių literatūra nuo pat savo atsiradimo pradžios gera dalimi yra išsiviską. O devyniolikto amžiaus tautinio atgimimo laikais mūsų egzilinės literatūros keliai pinas ne vien tik Europoje, bet peršoka į tolimesnes Amerikas.

Šių dienų lietuvių išsiviskąji bei tremtiniškoji literatūra yra tikras unikumas pasaulio literatūrų istorijoje, kai tėvynę vienu kartu paliko du trečdaliai visos tautos rašytojų. Ir šitokia negirdėto egzodo literatūra svetimos žemės laikosi ir augina naujus autorius jau daugiau 40 metų. Tokio ilgo laikotarpio ir tokio kartų tęstinumo anksčiau nėra buvę jokioje egzilinėje literatūroje.

Kultūros istorikams kada nors bus sunkiai išaiškinamas faktas, kaip tos pačios kalbos literatūra

dešimtmečiais negalėjo būti literatūrologų tyrinėjimo objektu tėvynėje. Juk išsiviską literatūra tam tikromis kryptimis veikė net rašančias Lietuvoje. Gal bus sunku suprasti ir tai, kaip pati išsiviską literatūra svetimos žemės sugebėjo išauginti visą būrį savų literatūrologų, skiriančių mokslinį dėmesį bendro likimo kūrybiniam žodžiui.

Mūsų išsiviskąji literatūra ir šiandien dar nėra nudžiūvusi šaka. Ji dar žydi ir brandinanti vaisius šaka. Ir tie vaisiai yra bendro tautos kamieno turtais.

Rečitalis. Vis tiek giliausios išsiviskąsios kūrybos šaknys dažniausiai rausiasi gimtinėje žemėje. Marc Chagall amžinai tapė ir piešė gimtojo Vitebsko atributiką, išsiviską nobelininkas Czesław Miłosz savo poezijoje ir prozoje taipgi neapsieina be gimtosios Lietuvos ir Vilniaus. Ir kai visa tai pateikiama šiandieniniu braižu, yra ir nauja, ir originalu.

Kazys Bradūnas savąjį gimtinę taipgi atkelią išsiviską situacijon ir poezijos posmuos sujungia ją su bendražmogiškoms šio laiko problemoms. Šiame rečitalyje jo skaitomi eilėraščiai bus patys naujausi, niekur dar neskelbti. Tai bus ciklas, jungiantis praeitį su dabartimi. Įvairiais aspektais šie nauji Kazio Bradūno eilėraščiai bus lyg ir visos paskaitos akivaizdi iliustracija.

Po paskaitos ir rečitalio bus vaišės.

sitėsė. Į Lietuvą neseniai gavom oficialų pakvietimą pasirodyti Vilniuje ir Kaune sausio ar balandžio mėnesiais. Visi norėtume ten važiuoti, bet dar nežinom ar techniškai tai bus įmanoma.

— Kaip galėtumėte jūsų austruoliai ir gerbėjai padėti Antram kaimui gražiausiai ir prasmingiausiai atšvesti jo sidabrinį jubiliejų?

— Pirmiausia jie turėtų užpildyti visas vietas abiejuose sukaktuvinės programos pastatymuose Jaunimo centre lapkričio 26 ir 27 dieną. Juk tokia progą dar kartą pamatyti ne tik visus Antro kaimo įkūrėjus — Kazį Almeną, Rimą Vėžį ir Romą Stakauską, o taip pat ir tokį gausų veteranų būrį vargu ar kada bepasitaikys. Taip pat visi turėtų kaip galima greičiau užsisakyti Antro kaimo knygą *Veidai ir tekstai* ir tuo pačiu padėti mums ją išleisti. O paskui, žinoma,

geriausias Antro kaimo pagerbimas ir įvertinimas yra jo pakvietimas į gastroles kituose miestuose, kol nauja programa tebėra šviežia visų vaidintojų atmintyse... Šį kartą, vos rugsėjo gale sugrįžę iš gastrolių San Francisco ir Los Angeles lietuvių kolonijoje, galima sakyti, atmintyse turime dvi skirtingas programas. O tai labai retai kada pasitaiko...

— Dėkojam Antro kaimo prievaizdai Algirdui Titui Antanaičiui už pokalbį, kurį jis turėjo įterpti ir repeticijų perpildytą savaitę, o skaitytojams primename, kad Antro kaimo 25 metų sukaktuviniai spektakliai įvyks Jaunimo centre šeštadienį, lapkričio 26 d., 7:30 v.v., ir sekmadienį, lapkričio 27 d., 3 v. p.p., ir kad bilietai gaunami Vaznelių prekyboje, Gifts International, 2501 West 71st Street, Chicago, IL 60629, tel. (312)471-1424.

Antro kaimo 25 metų sukaktuvinės programos plakate, darytame Vinco Luko, rodomas iki galo išsipildęs tradicinis amerikiečių teatralų linkėjimas savo kolegoms „nusilaužti koją“. Priekyje sėdi Eugenijus Butėnas ir Marytė Utz. Už jų: Jūratė Jakštytė-Landfield, Rimas Vėžys, Alida Vitaitė, Romas Stakauskas, Dana Mikuzienė, Edvardas Tuskenis, Jurgis Riškus, Indrė Toliušytė, Juozas Kapačinskas, Vida Gilvydienė, Juozas Aleksišius ir Algirdas Titus Antanaitis

(prievažda). Programoje taip pat dalyvauja: Kazys Almenas ir Nerija Linkevičiūtė-Kasparienė (abu iš Washingtono), Vaigalė Kavaliūnaitė-Duers (iš Floridos), Ramunė Vitkienė ir Nijolė Sparkytė-Dakota (abi iš Los Angeles), Romas Ankaitis (iš San Francisco), Arvydas Vaitkus ir Jonas Žukauskas (abu iš Chicago).

Nuotrauka Algio Stasiulio

Net gyvenimo kartis neišskleidė miražų

Pora žodžių Antano Nako mirties metinėms

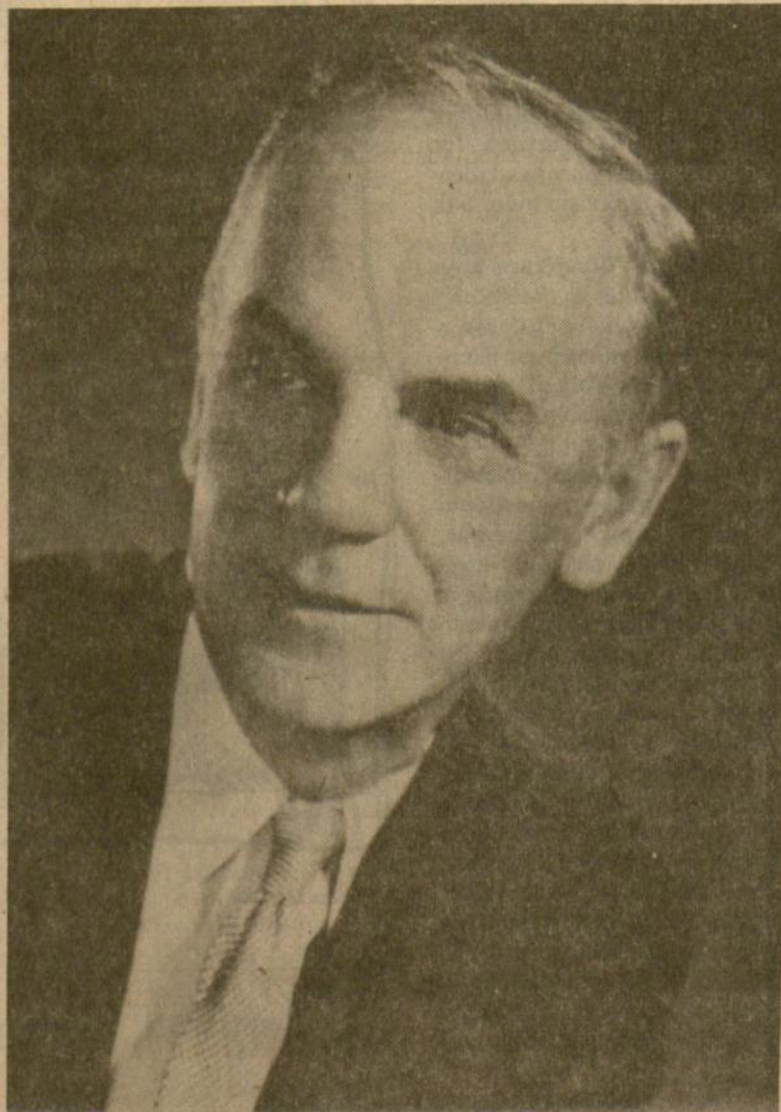
MYKOLAS DRUNGA

Tarp daugelio žymių, skiriančių vieną žmogų nuo kito, yra ir tos dvasinės jėgos, kurios kartais varo žmogų jo kelyje nuo lopšio iki grabo ir duoda visai jo gyvenimo gamai pagrindinį toną. Vieni žmonės trokšta visų pirma tarnauti Dievui. Kiti – artimui. Treti turi viziją ir nori pagal ją pakeisti pasaulį. Ketvirti siekia būti „normaliais“, kad niekas jais per daug nesistebėtų. Penkti ieško savęs. Šešti save jau surado ir nori savo radinį išsakyti. Ir taip toliau...

Kai kurie šie siekiai gali susijungti į vieną, kaip priemonė tikslui ar du vienas kitam neprieštaraujantys tikslai. Štai Dievui tarnauti galima per tarnybą artimui. Tačiau didesnė tikimybė, kad jie susikryžiuotų. Kas nori pakeisti pasaulį, negali tikėtis gyventi normaliai – taip „kaip visi“. Kas ieško visų pirma savęs, turi laikinai atidėti tarnybą Dievui. O kas trokšta užvis labiausiai „išsakyti“ – dažniausiai turi užmiršti... pinigą. Šio tikslo dar neminėjom, nes daugumai jis tėra priemonė kitam. Tačiau yra, be abejo, ir tokių žmonių, kurie siekia pinigą tik dėl pinigų. Jų galima rasti kad ir investicijų firmose arba kalėjimuose...

Tačiau ne apie juos norėjome šį kartą pakalbėti. Mūsų dėmesys šiandien tiems, kuriems pirmą pirmiausia rūpi – išreikšti save. Vienas tokių buvo a.a. Antanas Nakas. Lapkričio 20 dieną sueis dešimtosios jo mirties metinės. Meskime nors trumpą žvilgsnį į žmogų, kuris visą gyvenimą troško... išsakyti. Tą savo troškimą jis pats vieną kartą pavaizdavo vandens metafora: „Menininko nerami dvasia – taip, kaip bėgantis vanduo... To bėgančio vandens nepaslepai, nenusausinsi, neužtenksi. Žiūrėk, jis prasigrauzia, prasiiveržia, ištryksta, kaip geizeris ar fontanas visomis vaivorykštės spalvomis“.

Bėgantis vanduo Antano Nako būtyje buvo toks stiprus, kad jis vienoje vagoje neišsitemo – skilo į dvi, į muziką ir dailę. Ir kaip Rannito Čiurlionis, jis siekė dailės ir muzikos jungties, siekė, kad, jo paties žodžiais tariant, „muzikos garsai sustingtų drobėje“. Žinoma, kas bus skaitęs Juozo Pivoriūno aštrią, visapusišką, niekieno dar neatremtą Rannito sukurto mitinio Čiurlionio kritiką (*Metmenys* Nr.5 ir 6), vargu ar patikės, kad toks dalykas – sustingdyti muziką drobėje – išvis būtų įmanomas. Pats Nakas šiuo atžvilgiu samprotavo ganėtinai blaiviai: „Mano

Antanas Nakas (1904-1978)

manymu, tapyba ir muzika yra du labai artimi menai, tik išraiškos priemonės skiriasi. Geras paveikslas ta prasme yra sustingusių muzikos garsų iliuzija (m.p.). Tačiau iliuzijų Nakas nenuvertino. Priešingai, jis suprato, kad jos yra menininkų tikrovė. Bent kai kurių. Bent –

jo paties. „Klausausi muzikos ir noriu, kad jos garsai sustingtų drobėje. Vejuosi miražų, kurio pavyti negaliu...“

Žinoma, menininkas galų gale yra vertinamas ne pagal tai, ko jis siekė, bet pagal tai, ką jis pasiekė. Gausi Antano Nako tapyba (aliejum, akrilika, akvarele,

pastele, mišria technika) lig šiol dar pakankamai neaptarta, neišryškinta, nors po vienos jo individualios parodos Čiurlionio galerijoje Dana Švedienė lygiai prieš 20 metų *Drauge* parašė gana įžvalgią recenziją. Dailininkas tokių parodų yra turėjęs net keturias, taip pat dalyvavo daugelyje grupinių parodų. Muzikos paliko daug religinių bei pasaulietinių dainų chorui ar solo balsui, taip pat į magnetofono juosteles įrašytų fortepijoninių improvizacijų. Visas Antano Nako kūrybinis palikimas tebe laukia nuodugnesnio įvertinimo.

O tik į kūrybą Antano Nako gyvenimas ir tebuvo nukreiptas. Augęs vargonininkų šeimoje, muzikos mokėsi iš mažens, o paskui jau suaugusio amžiaus sulaukęs baigė Kauno konservatoriją (1940 m.) ir vėliau, tremtyje atsidūręs, tobulinosi Salzburgo garsiajame Mozarteume. Lygia greta vaikystėje piešė ir tapė, bet rimtai į dailės studijas (Chicagos Meno institute bei privačiai) įniko tik po to, kai buvo tapęs užbaigtu muziku. Ir lyg to dar neužtektu, jaunystėje spėjo baigti Vytauto Didžiojo universitete teisę ir nuo 1927 iki 1940 metų išdirbo juristo profesijoje! Tais pat metais perėmė Kauno Muzikos kursų vadovavimą ir 1943 metais jau buvo besirengias persikelti kaip vokiečiai visas Lietuvos aukštąsias mokyklas uždarė. Nuo to laiko (išskyrus dvejus fizinio darbo metus Chicagoje) pasisventė „laisvo menininko“ gyvenimui vargonininkaudamas, koncertuodamas ir – tapydamas. O laisvo menininko gyvenimo, ypač tremties sąlygomis, dvi pusės, kaip žinom, vadinasi: materialinis nepriteklus ir dvasinė pilnatvė. Tos dvasinės pilnatvės Antanas Nakas turėjo tiek, kad vos spėdavo ją visą garsais ir spalvo-

mis išsakyti:

„Gamta ir muzika yra neišsamiama mano kūrybos šaltinis. Aš stebiu plaukiančius debes, kuriuose matau judančias, fantastiškas formas, figūras, pilis, miestus, besišypsančius, verkiančius, kenčiančius žmones, tapau išgalvotus medžius ir gėles, kurių gamtoje nėra, bet kurie gal praslino pro pasaulio Sutvėrėjo samonę, kada jis kūrė pasaulį. Stebiu miško tankmėje tekančią upę arba balą, kurioje knibžda milijardai gyvybių ir guli paskendę medžiai, kaip paskendusios katedros griaučiai. Surašęs vandens šaltinį, pasisėmėsi rankas vandens, kuris, tekėdamas per rankos riešus, greit išnyksta, kaip išnyksta ir formos debesyse. Klausausi muzikos ir noriu, kad jos garsai sustingtų drobėje. Vejuosi miražų, kurio pavyti negaliu...“

Antanas Nakas nenustojo vijęsis miražų net ir tada, kai 1976 m. gruodžio 12 d. jį ištiko gyvenimo sunkiausias smūgis – netikėta mirtis jauno, vienturčio sūnaus Vytauto, jo ir žmonos Onos Kasakaitytės didžiulėje meilėje išauginto ir j muzikos išleisto. Priešingai, fizinei sveikatai silpstant, jo dvasinis-kūrybinis credo gal kaip tik tada pasiekė savo įžvalgos zenitą:

„Turbūt dėl to kūrėjo nenugaidina kliūtys, pikta kritika, ribotumai, kuriuos uždeda gyvenimas ir nedėkinga, slegianti aplinka. Jis pergyvena depresiją, nepasisekimus ir – nepalūžta. Jis keliauja per tamsią brestančios kūrybos naktį ir nepamiršta saulės. Gyvena skausme ir kuria džiaugsmą. Vaizduoja kančią, bet dainuoja apie viltį. Jis dirba ir tada, kada daugelio nuleistos rankos įkrenta į stagnaciją, neviltį ir nevaisingumą“.

Antanas Nakas niekad neliko nevaisingu, net ir tada, kada Dievas iš jo atėmė patį brangiausiajį vaisių...

Vytautas Valius

„Muzikantas“ (mišri technika) iš triptiko „M. K. Čiurlioniai atminti“

Aleksandras Radžius

PASAULIO SUTVĒRIMAS

Akmuo iškilo iš juodžemio gelmių, takus nusagstė valandų ženklais. Fotogeniškoji saulės panorama pakalniui nurideno naktų-dienų vainiką, nes Dievas tarė: – Bus žemė, bus dangus.

Šviesa pasklido iš tolumų tamsiu, pradžiugino planetą, seneli astronomą. Staiga ir sugaudė Jupiterio vargonai, staiga užgatos buvo Saturno baltos stygos, ir suskambėjo tolimas Uranas, kai jį pataikė aštrios akies strėlė, nes Viešpats tarė: – Bus greitis, bus erdvė.

Vanduo ištryško iš juodžemio šaltinių, nuplovė ir pašventino subrendusį žinojimą. Tada ragavom šaltos visatos vaisių ir išsimaudėm kometos šviesoje, tada kalbėjom su tylinčia tamsa, nes Dievas tarė: – Bus žodis, bus daina.

KORNETO RILKĖS DIENA

Von Langenau paklausė: „Ar tu naktis?“

Pabudo Kasiopeja ir baltas Šiaurės kryžius: „Ar aš naktis?“

„Taip, naktis“, atsakė lašėdamas mėnulis į Nemuno bangas.

„Taip, naktis!“ suriko išjodamas kornetas į plazdančią visatą.

O buvo jau diena. Visoj galaktikoj diena, pražydusi ugnim.

Hill rajone, septyniuose reikšmingi susitikimai vyksta Londono Kew botanikos sode. Vidurinioji klasė labiausiai brangiinama virykla yra Aga, kuri mityma bėnt devyniose knygose. Keturiolikoje romanų veiksmas vyksta Antrojo pasaulinio karo metu ar jau po jo, o vienuolikoje gvildenama legendarinio karaliaus Artūro dvaro tema. Aštuoniolikoje sukamasi po Thatcher valdomą Britaniją, ir tik viename iš jų ji teigiamai minima.

B. Kazimieraitis

Susapnuotų įvaizdžių siuita

Veikale *Sapnų aiškinimas* Freudas patvirtina bendrą įsitikinimą, kad sapnai yra susiję su troškimų išpildymu, kitaip sakant, su mūsų lūkesčių kūnijimo jausena.

Ne sapnuodamas, bet tikroviškai besiskverbdamas pro Los Angeles kvartalų tankmę, lapkričio 6 dienos vakare šiaip taip atsidūriau prie Anca Colbert galerijos platokame Beverly bulvare. Virš įėjimo švietė keturkampė iškaba „RASA ARBAS/DREAM“. Taigi čia buvo atidaroma santamonikietės Rasos Arbaite's „Monoprints“ (nepadargintų grafikos atspaudų) paroda. Tėsis iki lapkričio 23 dienos.

Ant sienų įremintų lakštų formatas maždaug 30x41 colių dydžio. Per visą seriją išlaikytas

vieningas stilius – pasikartojantis linijų bangavimas, spalvų raiškumas, taip pat tas sappingas pasaulio būsenų (ramių ir neramų) išgyvenimas. Čia vaizduojamas elementarus gamtovaizdis – žemė, vanduo, akiratis, dangus, debesys – yra tarsi atitokęs nuo realybės.

Tematiniam paveiksle „Sapnas“ regime smaigalį luoto, taikančio pro sąsmaką praplaukti į jūros erdvę. Tuo, manyčiau, simbolizuojamas jaunos dailininkės (g. 1955 ir su pirma dailės paroda pasirodžiusios vaikystėje 1968 m.) troškimas prasiiveržti į platų meno pasaulį.

Kaip gabi iliustratorė ir audeklų ornamentų dizainerė, Arbaite pelno sau duona, gaudama užsakymus iš įvairių firmų. Tačiau

rimtoji kūryba yra jos gyvenimo prasmė. Los Angeles apskrities pagrindinių muziejų rajono laikraštyje *Parklabrea News* (1988.10.3) rašoma, jog dailininkė su dabartine atspaudų technika (kai spalvotas vaizdas tapomas ant stiklo) pradėjo dirbti prieš septynerius metus. Glaudus bendravimas su grafikos meistru Victor Santoyo įgalino ją sukurti šią švytinčių sapnų įvaizdžių siuitą.

Jau patys paveikslų pavadinimai nusako dailininkės kosmines vizijas bei rūpestį kylančia grėsme mūsų planetai. Būtent: Vulkano prasiveržimas, Kometa, Gimės Žemėje, Tarp dangaus ir žemės, Spirale...

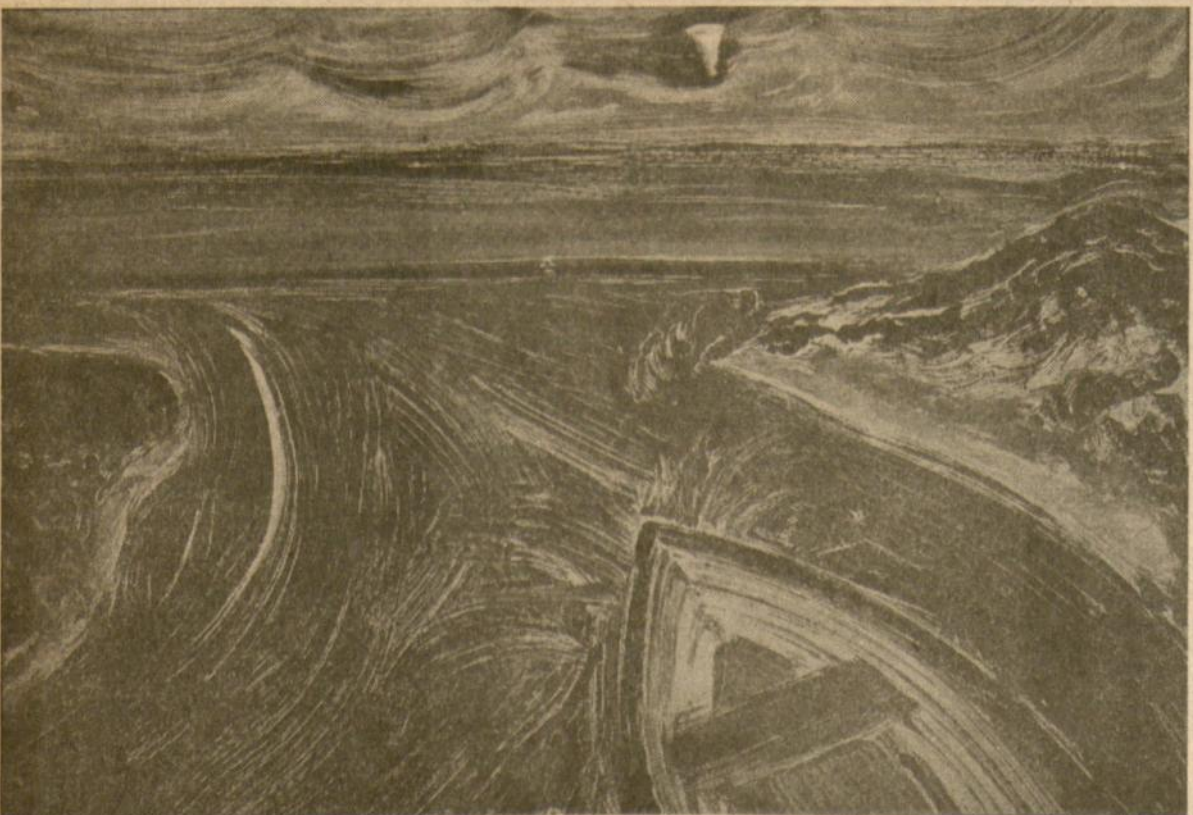
Mane itin patraukė ramesnio pobūdžio „Pranašas“. Čia miesto pilkų pastatų fone stovi nedidelė fantastiška, rankas iškėlusį figūra. Dailininkė pasakoja – kartą mačiusi tokią keistą spalvingą juodą moterį gatvėje.

Ant sienų skoningai įreminti „monoprintai“ įkainoti po 1,500 žaliukų. Tuo tarpu už tris šimtinės galima įsigyti „Sapno“ neįremintą spalvotą serigrafą (30x40). Turint mintį šių kūrinių originalumą, popieriaus ir atlikimo kokybę, kainos nėra susapnuotos. Anaipol – jos pernelėg kuklios.

Pr. Visvydas

Popietė su Vladu Žirguliu

Kauno dramos teatro aktorius Vladas Žirgulis rytoj, sekmadienį, lapkričio 20 diena, 12 val. vidurdienį Pasaulio lietuvių centre, Lemont, Illinois, atliks meninę programą, o po to, pokalbio metu atsakys į publikos klausimus. Lapkričio 21 dieną aktorius išvyksta atgal į Lietuvą, tad čia bus paskutinė proga čikaigiešiams su juo susitikti ir jo meninę tekstų interpretaciją išgirsti.

Rasa Arbaite

Sapnas „Monoprint“, 30" x 42 1/4"

Atidaroma Alfonso Dargio sukaktuvinė paroda

Savo kūrinuose išreiškiu, ką matau savo vidiniame pasaulyje. Kai šis išvalgumas ir jėga jausti silpnėja, nustoju dirbti. Pakartoti ankstesnes formas reiškia kūrybinį nuovargį. Aš nerimstu.

Alfonso Dargis

Nors metai bėga, savo darbuose Dargis tebėra visada jaunas, kūrybingas, originalus. Nors jo darbai universalūs ir jų stiprumą pripažįsta pasauliniai meno kritikai, juose lietuviška įtaka neužginčijama. Jo paveikslų stipriose, paprastose linijose daugelis įžiūri žaismingą Picasso įtaką. Lietuviams jo darbai atspindi mūsų seną liaudies kūrybą, gilia mitologiją.

Alfonso Dargis gimė Lietuvoje 1909 metais. Nuo 1929 iki 1936 metų jis studijavo meną Lietuvoje, o nuo 1936 iki 1940 metų, gavęs Lietuvos valstybinę stipendiją, gilino studijas Vienos meno akademijoje. Po karo, prieš atvykdamas į Jungtines Amerikos Valstybes, dirbo kaip scenos dekoratorius įvairiuose Europos teatruose.

Gyvendamas Amerikoje, jis reikiškesi čionykščiam meno pasaulyje, laimėdamas daugelį reikšmingų žymenų, kurių tarpe yra Lilian Fairchild Memorial Annual Award of the University of Rochester ir Jurors' Show Award Memorial Art Gallery at Rochester — abudu Dargiui suteikti 1964 metais.

Dargis yra dalyvavęs grupinėse parodose Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje, Vokietijoje, Austrijoje, Italijoje, Persijoje, Turkijoje, Pakistane ir Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Jis yra turėjęs individualines parodas New Yorke,

Alfonso Dargis

Rochesteryje, Clevelande, Detroit, Chicagoje, Philadelphiaje ir Huntington, West Virginia. Vokietijoje jo parodos buvo suruoštos Koelno Boisseree galerijoje ir Mannheimo Lore Dauer meno salone.

Jo meno kūrinius yra įsigijusios įvairios meno institucijos: Memorial Art Gallery, Rochester, New York; Museum of Fine Arts, Dallas, Texas; Museum of Modern Art, New York City; Philadelphia Museum of Art; Huntington Galleries, Huntington, West Virgi-

nia; University of Delaware; University of Nebraska; Boston Museum of Fine Arts; Museum of Fine Arts, Saint Louis, Missouri. Jo darbų taip pat yra Vincent Price kolekcijoje.

Šiuo metu Alfonso Dargis gyvena Friedrichshafen, Vakarų Vokietijoje. Ten, gražios gamtos apsupty, jis kuria toliau.

Čiurlionio galerija didžiuojasi, kad šis iškilus menininkas sutiko savo 80-ojo gimtadienio sukaktuvinę parodą atšvesti kartu su ja.

Paroda, kurioje bus išstatyti patys naujausi Alfonso Dargio paveikslai, vyks Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje, nuo lapkričio 25 iki gruodžio 11 dienos. Alfonso Dargio parodos atidarymas bus penktadienį, lapkričio 25 dieną, 7:30 v.v. (Čiurlionio galerijos valandos: penktadieniais nuo 7 iki 9 v.v., šeštadieniais ir sekmadieniais nuo 11 v.v. iki 7 v.v.)

Čiurlionio galerijos valdyba

Kultūrinė kronika

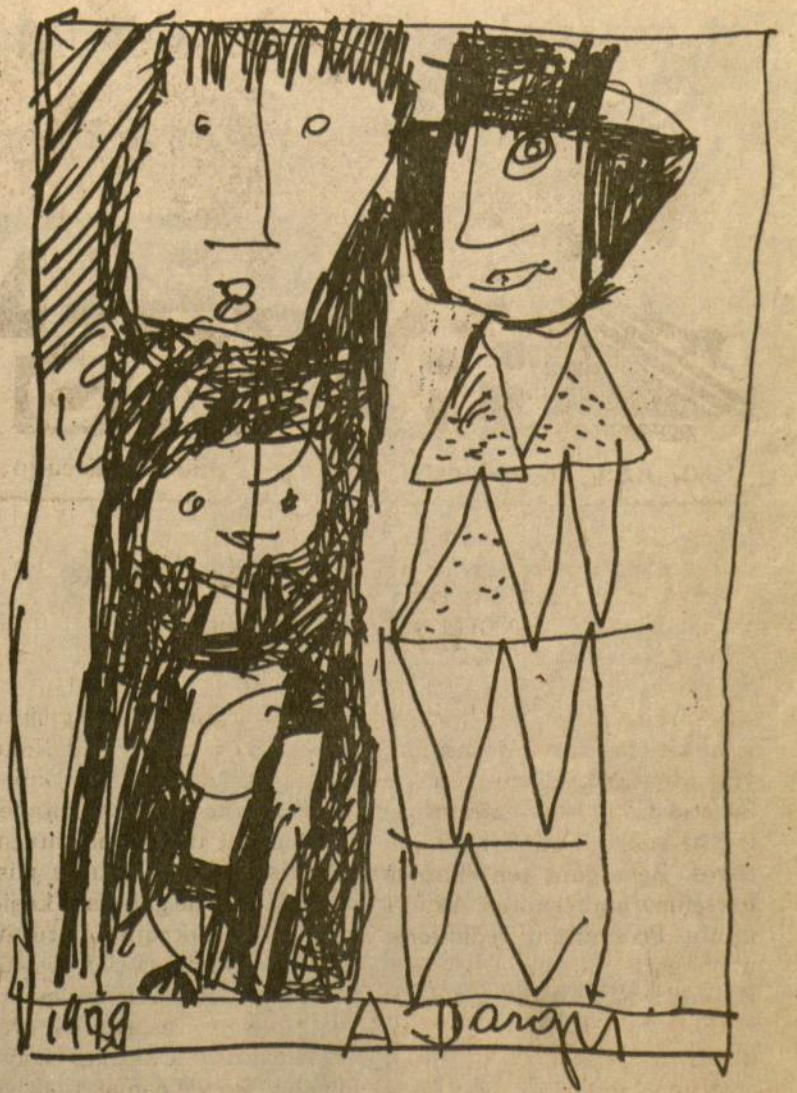
• **Dr. Violeta Kelertienė**, lietuvių kalbos ir literatūros profesorė Lituanistikos katedroje, Illinois universitete Chicagoje, kalbėjo apie „glasnost“ literatūroje po Gorbačiovo kartu su septyniais kitais mokslininkais Northwestern universitete. Studijinė sesija suruošė Consortium for Slavic and East European Studies 1988 m. lapkričio mėn. 5 d.

• **Andriaus Valevičiaus** knyga *From the Other to the Totally Other: The Religious Philosophy of Emmanuel Levinas* buvo išleista šį mėnesį New Yorko leidyklos Peter Lang Publishing, Inc.

• **Lietuvių fotografijos** metinei parodai, vykusiai Čiurlionio galerijoje Chicagoje, pasibaigus, parodos rengėjai paskelbė ateinančių metų konkursinę temą ir kviečia mūsų fotografus iš anksto jai ruoštis. Naujoji tema yra: eksperimentinė fotografija. Tai technika — cheminė ar optinė — nusakantis terminas, bet jis turėtų vaizduoti ir dvasios būklę. Rengėjai pageidautų, kad fotografai, vartodami įvairiausias chemines bei optines mandrybes, pasileistų kelionėn į save, į savo pojūčius, nuotaikas, filosofines žmogaus ir pasaulio sąvokas. Ši paroda vyks 1989 metų spalio mėnesį. Ją rengia Budrio vardo Lietuvių foto archyvas Chicagoje.

• **Lietuvių dailės muziejus** kviečia Chicagoje ir aplinkiniuose lietuviškosios pradžios mokyklų mokinius dalyvauti Vaikų meno parodoje, kuri vyks Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje, 1989 metais nuo kovo 17 iki balandžio 2 dienos. Parodos tema yra laisva; bus priimamos visos meninės kūrybos rūšys: tapyba, skulptūra, fotografija ir pan. Mokiniai bus skirstomi pagal skyrius: darželis, pirmas, antras; trečias, ketvirtas, penktas; šeštas, septintas, aštuntas. Iš kiekvienos grupės vienas dailininkas bus premijuojamas 25 dolerių premija. Visi parodos dalyviai gaus dalyvavimo pažymėjimus. Prašoma visus eksponatus pristatyti į Čiurlionio galeriją šeštadienį, 1989 m. kovo 11 d. Jury komisija bus paskelbta vėliau. Lituanistikos pradžios mokyklų vedėjai prašomi apie šią parodą pranešti savo mokytojams ir mokiniais. Dėl informacijų galima kreiptis į Lietuvių dailės muziejaus kuratorę Viktoriją Matrangą, 201 North Elmwood, Oak Park, IL 60302, tel. 524-8141, arba į Lietuvių dailės muziejaus pirmininką dr. Gediminą Baluką, tel. (219) 879-2165.

psl.; Pavardžių bei asmenvardžių rodyklė — 11 psl.
Lietuvių kalba ir tauta amžiu būvyje yra knyga, be kurios šiaandien lietuviškų knygų lentyna sunkiai įsivaizduojama. Tai yra ne tik mokslinis ir parankinis žinių šaltinis, bet ir skaitinys, nuo kurio lengvai neatsitraukiamas. (h. brd.)

Alfonso Dargis

Iš cirko (Plunksna ir rašalas)

Lietuviai Metropolitan operoje

Metropolitan operoje dainavo Anna Kaskas — mecosopranas, Polyna Stoska — dramatinis sopranas, Algirdas Brazis — baritonas, Lilija Šukytė — lyrinis sopranas. Metropolitan operos rėmuose reikiškesi ir Arnoldas Voketaitis — bosas-baritonas. Dabar Metropolitan operoje dainuoja Carol Vaness (Vyšniauskaitė) — sopranas. Galima sakyti, kad pastarųjų penkiasdešimt metų laikotarpyje Metropolitan operoje dainavo penki lietuviai. Beje, išskiriamas Lilija Šukytė, visi gimę ir augę JAV.

Apie solistę Carol Vaness jau buvo truputį rašyta lietuvių spaudoje. Tačiau šiaip jau, tenka apgailėtai, ji yra lietuviams nepažįstama. Carol Vaness pelnytai laikoma pirmąja Lietuvių Metropolitan operos sopranu. Ji yra pasiekusi pasaulinio garso. Yra dainavusi JAV, Kanados, Vakarų Europos ir Japonijos operų rėmuose. Taipgi dainavo su Radio France, American Symphony ir Philadelphiajos, Clevelando, Bostono simfoniniais orkestrais.

Registracija

žiemos ketvirčiui

Lituanistikos katedroje

Lituanistikos katedroje, Illinois universitete Chicagoje, dabar vyksta registracija 1988-1989 akademiųjų metų žiemos kursams. Norintieji studijuoti gali registruotis skirtingų lygių lietuvių kalbos kursams, literatūros studijoms bei savarankiškomis

Carol Vaness š.m. lapkričio 12 d. atliko Donna Anna vaidmenį Mozarto operoje „Don Giovanni“, Chicago Lyric operos pastatyme. Chicago dienraščiai labai palankiai įvertino jos dainavimą ir vaidybą.

Chicago Tribune dienraščio lapkričio 14 dienos laidoje muzikos kritikas John von Rhein taip rašė: „Carol Vaness, paprasčiausiai kalbant, yra geriausia Donna Anna, kokią šis klausytojas yra girdėjęs nuo Joan Sutherland laikų, ir, be to, ji šiai rolei pridoda daug daugiau temperamento. Jos sopranas sujungia virpantį veržlumą, amplitudę ir visišką tikslumą su garso natūraliu grožiu ir raiškia inteligencija, kurią taip retai tenka girdėti šioje „neįmanomoje“ rolėje. Tobula!“

Solistę Carol Vaness užklausta, ar nesutiktų padainuoti lietuviams, atsakė — su malonumu. Dėl galimo koncerto, kurio rengimu pasirūpintų Margutis, pradėti pasitarimai. Koncertas numatomas 1989 metų rudenį.

ptr.

studijoms. Žiemos ketvirčio kursai prasidės 1989 m. sausio mėn. 2 d.

Daugiau informacijų apie dėstomų kursų turinį, dienų ir valandų tvarkaraštį bei registracijos eigą galima gauti, skambinant UIC Slavų ir baltų kalbų ir literatūrų skyriaus sekretorei, tel. (312) 996-4412, profesorei Violetai Kelertienei, tel. (312) 996-7856, arba profesoriui Broniui Vaškeliui (312) 996-9539.

Naujos knygos

• **Dr. Petras Jonikas**, *LIE-TUVIŲ KALBA IR TAUTA AMŽIU BŪVYJE*. Visuomeniniai lietuvių kalbos istorijos bruožai. Chicago: Lituanistikos institutas, 1987. Didelio formato, kietais viršeliais, 454 psl. Kaina — 15 dol. Veikalas gaunamas ir „Drauge“.

Sulaukti tokios knygos šių dienų mūsų išsivijioje yra didelis kultūrinis įvykis, o mokslo ir kūrybos pasauliui yra tikra šventė. Juo labiau, kad tokio pobūdžio ir tokios vertės knygos mūsųose yra

gana retos paukštės. Bet tokios paukštės, apie kurias liaudies dainos žodžiais būtų galima tarti:

*O ir atlėkė raiba gegelė
I tėvelio sodelį.
Kolei tupėjo, visa žerėjo,
Pakildama suskambėjo.*

Žėri, skamba ir ši dr. Petro Joniko knyga kartais net gana tuštokuose išsivijioje lietuviškosios mokslo soduose. Egzistuojančios leidyklos labiau linksta į grožinę literatūrą. O atkakliai mokslo veikalus leidžia tik Lietuvių katalikų

mokslo akademija. Šią gi dr. Petro Joniko knygą išleido Lituanistikos institutas, remiamas mecenatų — Lietuvių fondo ir dvidešimties kitų šviesuolių. Būtų labai gerai, kad Lituanistikos institutas šalia minėtos Akademijos taptų ir antrąja tokia leidykla, besirūpinančia išsivijioje lietuviškosios mokslo veikalų leidyba. Juk šiandien, žinant visokeriopą mūsų išsivijios pajėgumą, tiesiog būtina, kad šio pobūdžio žėrinčios ir skambančios paukštės į bendrąjį lietuvių tautos sodą nuskristų dažniau.

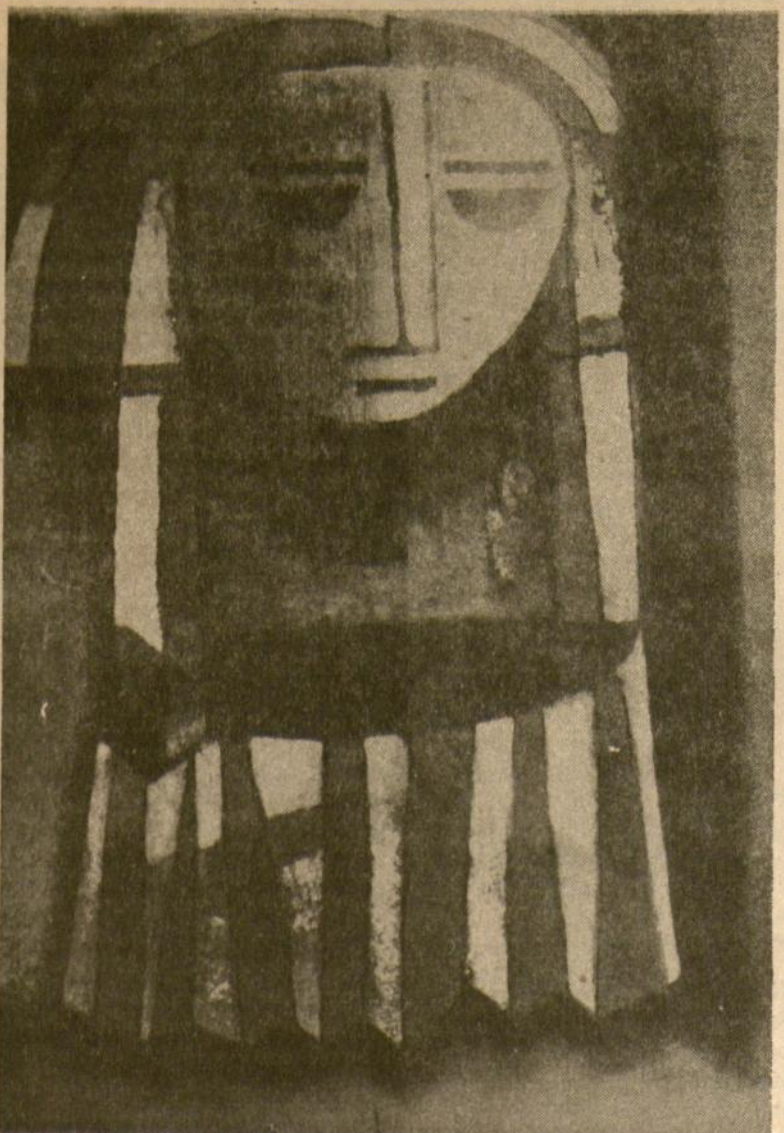
Kaip žinome, apie lietuvių kalbą grynai kalbotyrinėmis temomis, grynai kalbotyriniais metodais bei struktūromis yra apsiėmęs rašyti ne vien tik lietuviai kalbininkai, bet ir įvairių kitų tautų lingvistai, nes lietuvių kalba yra tapusi kone raktu į visas kalbotyrynes paslaptis. Tačiau ši dr. Petro Joniko knyga kitų kalbinių veikalų apste nedingsta, o išsiskiria gana ryškiai savo veidu. Be kita ko išsiskiria ir tuo, kad autorius tas kalbotyrynes paslaptis moka atskleisti taip, jog jos darosi aiškios, suprantamos ir įdomios ne vien tik kalbininkui.

Lig šiol dauguma lietuvių kalbos tyrinėtojų gilinosi į pačios lietuvių kalbos, sakytumė, buvimą savyje, mažiau kreipdami dėmesio į visą kalbos egzistencijos kontekstą, į jos santykį su šakotu gyvenimu ir istorijos slinkties poveikį kalbai. Juk aplamai kalba yra irgi gyvas organizmas, kuris auga arba nyksta, kuriam, kaip ir augalui, reikia ir tam tikrų sąlygų, tam tikro „klimato“, tam tikro santykio su kalbančiais visokeriopomis prasmėmis. Taip į lietuvių kalbą ją vartojančio mokslininko akimis yra šiame veikalė pažūrėjęs dr. Petras Jonikas. Kas kitų kituos veikaluos buvo tik užuominos, atsiktinės ir nesuorganizuotos į mokslinę, bet ir lengvai skaitomą visumą, šio veikalos autorius apjungė bendroje lietuvių kalbos istorinėje panoramoje su visais gyvenimiškais jos kontekstais.

Viso to smulkiau atskleisti ribotoje „Naujų knygų“ skiltyje čia

neįmanoma. Kiek ten, knygos puslapiuose, skyrių ir skyrelių, kiek ten temų, kiek ten paslapčių ir jų atidengimų, rodo jau pats veikalos turinys, kurio paklota net penki puslapiai. Akis čia vis užkliūva, ir noris atsiversti ir skaityti: Neraištinis lietuvių kalbos laikotarpis; Lietuvių etninės bei kalbinės ribos; Lietuviškų raštų pradžia; Lietuvių kalba viešajame Maž. Lietuvos gyvenime; Lenkėjimas, lenkinimas ir lenkybės; Rytiniai ir pietiniai lietuvių kalbos ploto paribiai; Vilniaus universitetas ir lietuvių kalba; Lietuvių kalbos katedros projektas; Tarmė ir rašto kalba; Rašybos bei raidyno ir rašto tarmės klausimai; Paskatos žodyniniams ir tautosakiniam darbui; Baranauskas ir lenkybė; Redaktorių pažūra į kalbos ir tautos santykį; Vinco Kudirkos pažūra į tautą ir gimtąją kalbą; Bendrinės kalbos raida ir t.t. ir t.t. Ir taip verti knygos lapai po lapo, keliuodamas mūsų tautos kalbiniame pasaulyje lyg netikėčiausioje ekskursijoje, kur tau už kiekvieno pasisukimo — už kiekvieno naujo puslapio išnyra vis gražiausias kalbovaizdis.

Knygos gale dar pridodama: Bibliografija — 16 psl., 408 pozicijos; Senųjų raštų faksimilės — 14

Alfonso Dargis

Mergaitė, 1982
Nuotrauka Jurgio Jankaus

Alfonso Dargis

Triptikas „Seima“

Medžio nuospaudas, 31 x 46 colių, 1982
Nuotrauka Jurgio Jankaus